

De invloed van beveiligingscamera's op normconform en pro sociaal gedrag

Karliën Huiskes

s1087193

Bachelorthese

September 2015 – Januari 2016

Universiteit Twente

Faculteit der Gedragwetenschappen

Psychologie

Eerste beoordelaar

Dr. ir. Peter de Vries

Tweede beoordelaar

Dr. Thomas van Rompay

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Abstract (English).....	3
Inleiding	3
Theoretisch kader	5
Methoden.....	9
<i>Deelnemers en design</i>	9
<i>Procedure</i>	10
<i>Meetinstrumenten</i>	13
Resultaten	16
<i>Opruimgedrag</i>	16
<i>Waardering van de oefenruimte</i>	17
<i>Bereidheid tot behulpzaamheid</i>	17
<i>Aanvullende resultaten</i>	18
Conclusie en discussie.....	18
Dankwoord	21
Referenties.....	22
Bijlagen	24
Bijlage 1: Vragenlijst evaluatie Atak Studio's	24
Bijlage 2: Vragenlijst Hulpgedrag.....	27
Bijlage 3: Beoordeling opruimgedrag	28
Bijlage 4: Huisregels voor het gebruik van Atak Studio's	30

Samenvatting

De aanwezigheid van beveiligingscamera's heeft invloed op allerlei aspecten van gedrag en perceptie. In deze studie werd door middel van een veldexperiment onderzocht wat de invloed is van beveiligingscamera's op normconform en pro sociaal gedrag in de vorm van opruimen en bereidheid om hulp aan te bieden. Tevens werd getoetst of proefpersonen een oefenruimte anders waarden wanneer er een camera aanwezig is. 39 proefpersonen in 10 bands repeteerden tweemaal in een oefenruimte in Atak, waarvan eenmaal met de aanwezigheid van een camera. Uit de resultaten bleek dat proefpersonen inderdaad hoger scoren op opruimgedrag wanneer er een camera in de ruimte aanwezig was. Voor de variabelen waardering en behulpzaamheid werden geen betekenisvolle resultaten gevonden.

Abstract (English)

The presence of surveillance cameras influences several aspects of behaviour and perception. In this field study, the influence of a surveillance camera on normative and prosocial behaviour and evaluation of a room were examined. In the present study, normative behaviour was scored by the tidying up in rehearsal rooms in the Atak Studio's in Enschede. Prosocial behaviour was measured by willingness for helping behaviour and evaluation of the room was measured by a survey. 39 individuals in 10 bands participated in this study, where they rehearsed two times, once with a surveillance camera present. In the control condition, participants rehearsed without the presence of a surveillance camera. The results show that participants indeed scored higher on tidying up the rehearsal room when a camera was present. No significant results were found for helping behaviour and evaluation of the room.

Inleiding

Camera's worden steeds meer ingezet in publieke gelegenheden. Volgens Jenkins (2015) waren er in 2014 wereldwijd maar liefst 245 miljoen professioneel geïnstalleerde camera's in gebruik voor surveillancedoeleinden. In Amsterdam wordt gebruik gemaakt van 200 publieke camera's ("Tweehonderd publieke camera's", 2015), naast de beveiligingscamera's die zijn geïnstalleerd door Amsterdamse ondernemers. De Redactie van Sargasso (2013) heeft verzoeken bij de Wet Openbaarheid Bestuur ingediend om te bekijken hoe veel camera's in Nederland operationeel zijn bij publieke instanties. Uit dit onderzoek bleek dat er minimaal 200.000 camera's zijn geïnstalleerd. Volgens de Rijksoverheid (2015) mag de overheid op openbare plaatsen gebruik maken van camerasurveillance. Daar zijn echter wel regels aan verbonden. Cameratoezicht is alleen toegestaan wanneer dit nodig is voor de handhaving van de openbare orde, de verkeersveiligheid en/of de opsporing van strafbare feiten. Op de werkvloer en in winkels wordt gesteld dat cameratoezicht alleen mag 'als dit echt nodig is', zoals bij bescherming tegen diefstal of beschadiging. De Rijksoverheid

stelt dat de werkgever of winkelier duidelijk aan dient te geven dat er gebruikt wordt gemaakt van cameratoezicht. Wanneer dit niet wordt vermeld is dit strafbaar.

In de meeste gevallen is preventie van schade en diefstal en het vergroten van 'het veiligheidsgevoel' de motivatie om camera's te installeren. Een veldstudie van Tilley (1993) vond dat autodiefstal in het algemeen afneemt wanneer er beveiligingscamera's zijn geïnstalleerd bij de parkeerplaats. Ook werd in deze studie beschreven dat de manier waarop de omgeving waarin de camera hangt is vormgegeven, invloed heeft op de effectiviteit van het camerasysteem. Een onderzoek van Phillips vond dat de effecten van camerabeveiliging het sterkst waren bij het reduceren van inbraak. Mazerolle et al. (2002) vonden dat het installeren van camera's in de publieke ruimte afschrikking van normoverschrijdend gedrag tot gevolg kan hebben. Deze studie stelt dat dit plaats vindt na één of twee maanden.

Ook het vergroten van het veiligheidsgevoel is een belangrijke motivatie om camera's te plaatsen. Over de effecten van camerabeveiliging op de beleving van veiligheid zijn tegenstrijdige resultaten te vinden. Zo hebben sommigen gevonden dat de aanwezigheid van camera's het gevoel van veiligheid verhoogt (Gill & Spriggs, 2005), waar uit een onderzoek van Ditton (2000) bleek dat dit effect alleen geldt voor mensen die zich reeds veilig voelden. Gill en Spriggs (2005) hebben ook een tegengesteld effect waargenomen: mensen worden juist meer bewust van eventuele dreigingen of een gevoel van onveiligheid wanneer er camera's hangen. Men denkt: wanneer men zo in de gaten gehouden moet worden, moet er toch een criminaliteitsprobleem zijn?

Camera's hebben dus invloed op criminaliteit en veiligheidsbeleving. Het installeren van camera's heeft echter meer effecten. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de aanwezigheid van camera's ook invloed heeft op cognitie, gedrag en gevoelens (Baumeister, 1982; Baumeister & Leary, 1995; Hoffman, 2011; Leary & Kowalski, 1990; Van Rompay et al., 2009; Wicklund & Duval, 1971). In sommige gevallen blijkt dat de aanwezigheid van een camera pro sociaal gedrag stimuleert (Van Rompay et al., 2009). Diverse studies kwamen tot de conclusie dat mensen meer bereid zijn tot pro sociaal gedrag in de vorm van behulpzaamheid, bereidheid tot het doneren van geld en het opruimen van rommel (Bateson et al., 2006; Ernest-Jones et al., 2011; Van Rompay et al., 2009).

Een toename van pro sociaal gedrag zou ten grondslag liggen aan het gevoel van aanwezigheid van anderen (Bateson et al., 2006; Ernest-Jones et al., 2011; Wicklund & Duval, 1971). In een studie van Huttinga (2011) wordt beschreven dat de gemeente Rotterdam camera's gebruikt om groepen mensen af te schrikken of te filteren; de camera's dienen ongewenst gedrag te voorkomen. In deze studie zijn tevens interviews afgenomen met bezoekers van een winkelpassage in Rotterdam die bekend staat als 'de Koopgoot'. Deze interviews hadden verheldering van de ervaring van de ruimte als doel. Bezoekers van de Koopgoot gaven aan dat zij vrijwel meteen gewend zijn aan de aanwezigheid van camera's; zij zien de surveillance als onderdeel van het fysieke leven. Het blijft echter onduidelijk in hoeverre de aanwezigheid van camerasurveillance invloed heeft op de

waardering van individuen van een ruimte of taak, hoewel onderzoek van Van Rompay et al. (2015) suggereert dat individuen ambigue situaties positiever inschatten in de aanwezigheid van een camera, wat betekent dat camera's invloed hebben op de manier waarop mensen kijken naar situaties. In dit onderzoek wordt tevens voorgesteld om een studie te doen waar de camera een minder zichtbare rol heeft, zoals in een overdekte gelegenheid in plaats van op straat.

Omdat veel onderzoeken aangaande prosociaal gedrag in scène zijn gezet in een lab, is het interessant om de invloed van camerasurveillance te onderzoeken in een veldstudie. Daarnaast is het uit de literatuur nog niet duidelijk of de aanwezigheid van camera's leidt tot een andere perceptie of waardering van hetgeen waarvoor mensen zich in een ruimte met een camera bevinden. Om die reden is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat is de invloed van beveiligingscamera's op prosociaal gedrag en de waardering van een ruimte?

Theoretisch kader

Social presence en prosociaal gedrag

Wat camera's kunnen doen met gedrag van het individu blijkt in een onderzoek van Van Rompay et al. (2009). Hierin wordt aangegeven dat de aanwezigheid van camera's niet alleen kan helpen om ongewenst en/of normoverschrijdend gedrag in de hand te werken, maar dat camera's ook effect hebben op de mate waarin individuen prosociaal gedrag vertonen. Diverse onderzoeken ondersteunen de gedachte dat bewustzijn van de aanwezigheid van anderen prosociaal gedrag kan ontlokken (Baumeister, 1982; Baumeister & Leary, 1995; Leary & Kowalski, 1990). Van Rompay et al. (2009) zeggen hieruit volgend dat beveiligingscamera's gewenst gedrag kunnen stimuleren en zelfs ontlokken doordat de aanwezigheid van een camera impliceert dat men bekeken wordt. De aanwezigheid van anderen, of louter de indruk van een dergelijke aanwezigheid, kan worden gezien als een sociale macht die invloed heeft op gevoelens, cognitie en tot op zekere hoogte ook gedrag. Het bewustzijn van de aanwezigheid van anderen verhoogt het zelfbewustzijn (Wicklund & Duval, 1971) en zorgt ervoor dat individuen meer nadenken over wat voor indruk zij maken op de ander. Het heeft dus invloed op de zelfevaluatie, met als doel om meer goedkeuring van anderen te krijgen op het eigen gedrag (Leary & Kowalski, 1990). Ernest-Jones et al. (2011) deden in een veldexperiment onderzoek naar de invloed van afgebeelde ogen op coöperatief gedrag. Wanneer de ogen gecombineerd werden met een congruente boodschap (het opruimen van rommel), werd er beter voldaan aan het gewenste gedrag dan bij een incongruente boodschap zonder ogen. Hieruit volgt dat, zoals ook volgde uit het onderzoek van Van Rompay et al. (2009), het gevoel van de aanwezigheid van anderen leidt tot meer prosociaal, in dit geval coöperatief, gedrag. Ook Risko en Kingstone (2011) vonden door gebruik van een eyetracker duidelijke effecten op kijkgedrag van geïmpliceerde aanwezigheid van anderen in hun

experimenten. Zij hebben de eyetracker in het onderzoek ook uitgezet ter controle. Hieruit bleek dat de gevonden effecten daadwerkelijk toegeschreven konden worden aan het gevoel van bekeken worden. Bateson et al. (2006) onderzochten effecten van de aanwezigheid van anderen op de mate waarin mensen wilden betalen voor drankjes door middel van geld in een doos stoppen. Bateson et. al vonden dat mensen bijna driemaal zo veel betaalden voor drankjes wanneer er een paar ogen op de doos was afgebeeld. Deze ogen riepen een gevoel van aanwezigheid op.

De mate waarin een camera invloed heeft op het vertonen van pro sociaal gedrag wordt gemodereerd door 'need for approval' volgens Van Rompay et al (2009). In dit onderzoek werd pro sociaal gedrag in de vorm van behulpzaamheid gemeten. Er wordt besproken dat mensen in het algemeen meer bereid zijn om behulpzaam te zijn in het openbaar dan onder anonieme omstandigheden. Ook bleek uit een studie van Riordan et al. (2001) dat mensen eerder geneigd zijn om hulp aan te bieden wanneer zij voor een publiek staan, dus wanneer er iemand anders aanwezig is, dan wanneer de optie voor hulp bieden aangeboden werd zonder getuigen. Dit ondersteunt het idee dat mensen meer geneigd zijn tot pro sociaal gedrag in het bijzijn van anderen. Van Rompay et al. (2009) vonden dat de aanwezigheid van een camera inderdaad invloed had op de mate waarin mensen behulpzaam zijn, en dat deze invloed vooral sterk is bij mensen die hoog scoren op *need for approval*. Echter, er was wel een verschil in het soort behulpzaam gedrag dat zij vertoonden. De camera had vooral invloed op 'publieke' behulpzaamheid, dat wil zeggen behulpzaamheid die zichtbaar is voor anderen. De camera had namelijk geen substantiele invloed op voor het publiek onzichtbare behulpzaamheid, die in deze studie de vorm van de bereidheid tot het doneren aan een goed doel had. Dit suggereert dat behulpzaam gedrag afhankelijk is van de behoefte tot goedkeuring van anderen en de verwachting dat het aanbieden van hulp tot gevolg heeft dat een individu beloond wordt met instemming van anderen.

Het installeren van camera's heeft niet alleen invloed op pro sociaal gedrag. Ook antisociaal of ongewenst gedrag kan beïnvloed worden door camera's. Hoffman (2011) deed een studie naar het effect van camera's op ongewenst gedrag in de vorm van valsspelen en gewenst gedrag in de vorm van helpen, opruimen en het doneren van geld. Wanneer de kans op betrap worden toeneemt door de manier waarop de camera is geïnstalleerd, dan neemt het valsspelen af. Dit is in lijn met bevindingen van Levine (2000) en Phillips (1999).

Omgeving en normen

Wanneer een camera in een ruimte wordt geïnstalleerd, is het aannemelijk dat niet alleen de camera invloed heeft op het gedrag van mensen. Ook de omgeving of de ruimte waarin een individu zich bevindt heeft invloed op het individu zelf, zowel op gedrag als op cognitie en gevoelens (Okken, 2013; Okken, Van Rompay & Pruyn, 2013). Ook objecten in een ruimte kunnen van invloed zijn op cognitie en perceptie (Kay et al., 2004).

Volgens de Broken Windows Theory (BWT) van Wilson en Kelling (1982) nodigt een wanordelijke omgeving (door bijvoorbeeld graffiti of afval) uit tot meer ongewenst gedrag, wanorde en zelfs kleine criminaliteit zoals winkeldiefstal en vernielingen. Normen geven onderliggende waarden van groepen aan in gedragsregels. Wanneer er dus sprake is van een wanordelijke omgeving, dus een zichtbaar overschreden norm, dan zullen individuen eerder overgaan op normoverschrijdend gedrag.

Keizer et al. (2008) beschrijven hoe verschillende normen invloed hebben op gedrag. In de experimenten werd duidelijk dat er eerder ongewenst gedrag wordt vertoond wanneer de contextuele norm zichtbaar wordt overschreden. In een omgeving met een zichtbaar afgebeelde norm (voorbeeld: geen graffiti spuiten) werd er eerder ongewenst gedrag vertoond wanneer de contextuele norm al overschreden was, dus wanneer er graffiti gespoten werd in een steeg. In dit specifieke experiment gooiden mensen vaker rommel op de grond dan wanneer de muren van de steeg schoon waren, zoals de norm voorschrijft. Ook in andere experimenten uit onderzoek bleek dat het overschrijden van een duidelijke norm leidt tot meer normoverschrijdend gedrag, zoals al volgde uit BWT.

Door het ophangen van camera's ontstaat er ook verschil tussen descriptieve en injunctieve normen. Cialdini et al. (1990) onderzochten deze verschillen. Descriptieve normen zijn normen op basis van wat mensen daadwerkelijk doen, terwijl injunctieve normen gebaseerd worden op wat juist wordt geacht op basis van moralen en waarden. In een eerste experiment bleek dat het maken van rommel verminderde wanneer een descriptieve norm was geactiveerd in een schone omgeving. Wanneer de norm werd getoond in een rommelige omgeving, dan werd er meer rommel gemaakt. Dit is in lijn met de resultaten uit het onderzoek van Keizer et al. (2008). Het onderzoek van Cialdini et al. had als conclusie dat een descriptieve norm alleen pro sociaal gedrag aanmoedigt in een nette, ordelijke omgeving. Volgens Cialdini et al. zou een injunctieve norm kunnen helpen om de aandacht weg te houden van antisociaal gedrag (rommel maken), dat in dit geval zichtbaar is door de achtergelaten rommel. De aandacht wordt door een injunctieve norm dan gefocust op de sociale gevolgen van gedrag en zou dus pro sociaal gedrag aanmoedigen.

De invloed van normen op normconform gedrag is uiteengezet in een onderzoek dat aanspraak deed op de weergave van normen. De Kort, McCalley en Midden (2008) vonden in hun studie dat het expliciet weergeven van normen door middel van tekst er voor zorgt dat een normactiverende omgeving kan leiden tot pro sociaal gedrag. In dit experiment werd meer rommel in afvalbakken gegooid wanneer de norm werd aangegeven dan wanneer de norm niet duidelijk werd gemaakt. De norm was door middel van een slogan op de afvalbakken weergegeven. Een expliciete norm had een sterker effect dan een impliciete norm, in de vorm van een afbeelding. In een veldexperiment in dezelfde studie, waar boven een afvalbak een spiegel of een slogan werd geplaatst, werden voor het op straat gooien van rommel gelijke effecten gevonden voor impliciete en expliciete normen. Opvallend was dat mensen in de aanwezigheid van de spiegel boven de afvalbak, vaker kozen om afval in hun zak te steken terwijl bij een expliciete norm het afval vaker in de afvalbak werd gegooid.

De spiegel zou in deze studie aanspraak moeten doen op de persoonlijke normen van participanten. Persoonlijke normen verschillen van descriptieve en injunctieve normen doordat het afwijken van een persoonlijke norm vooral persoonlijke sancties heeft; bijvoorbeeld in de vorm van schaamte (Grasmick et al., 1991).

Wanneer beveiligingscamera's geïnstalleerd worden, gaat dit vaak gepaard met het attenderen van mensen op deze camera's door middel van borden. Van Rompay et al. (2009) stellen dat het belangrijk is om te communiceren dat camera's zijn opgehangen om veiligheidsredenen. Dit zorgt er voor dat mensen zich geholpen en veiliger voelen door de camera. Een andere optie voor communicatie over het doel van de camera is dat aan de bezoeker van een door camera's bewaakte plaats duidelijk wordt gemaakt dat de camera hen in de gaten houdt, zodat zij in het geval van ongewenst gedrag herkenbaar zijn. Huttinga (2011) vond door middel van interviews met bezoekers van de Koopgoot dat men vrijwel direct went aan het cameratoezicht; respondenten ervaren de surveillance als een onderdeel van het fysieke leven. Een onderzoek van Ten Harmsen (2015) suggereert dat communicatie kan bij kan dragen aan de effectiviteit van camerasurveillance. Zij vond dat met name humoristische communicatie leidt tot een betere perceptie van veiligheid en een betere ervaring van sfeer.

Het lijkt er op dat er wat betreft de waardering van individuen van een bepaalde situatie, er aanvullende literatuur nodig is. In het artikel van Van Rompay et al. (2009) worden *need for approval* en behulpzaamheid getest, maar waardering van de taak die de proefpersonen uitvoerden is niet onderzocht. Het is interessant om te bekijken of de aanwezigheid van beveiligingscamera's invloed heeft op manier waarop participanten een situatie beoordelen. Het is immers duidelijk dat *social presence* of in ieder geval het gevoel van social presence invloed heeft op gedrag (Van Rompay et al. (2009); Risko & Kingstone (2011); Herman et. al (2003)). Ook impliceren Van Rompay et. al (2009) dat de aanwezigheid van anderen invloed heeft op cognitie. Daarnaast suggereert een onderzoek van Van Rompay, De Vries en Damink (2015) dat het gebruik van camera's een positieve invloed zou kunnen hebben op de gevoelens van veiligheid van burgers. In dit onderzoek dienden proefpersonen een ambigue situatie te beoordelen na het bekijken van een filmpjes waar wel of geen beveiligingscamera's te zien waren. In de resultaten kwam naar voren dat de ambigue situaties positiever beoordeeld werden wanneer er camera's te zien waren in de filmpjes. Dit resultaat zou toegeschreven kunnen worden aan een hoger gevoel van veiligheid door camerasurveillance. In het onderzoek van Van Rompay et al. (2009) werd de vraag gesteld of een beveiligingscamera invloed heeft op behulpzaamheid. Het is ook interessant om te bekijken of het gevoel dat men bekeken of in de gaten gehouden wordt, invloed heeft op normconform gedrag zoals getoond werd in de experimenten van Keizer et al.

De huidige studie

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een veldexperiment met een *within-subjects* design opgezet; met bezoekers van de Atak Studio's als participanten van het onderzoek. Participanten zijn betalende bezoekers en van de oefenruimtes in Atak in Enschede, die gebruik maken van de oefenruimte als band om muziek te maken. In het onderzoek worden de variabelen pro sociaal gedrag, waardering van de oefenruimte en bereidheid tot behulpzaamheid gemanipuleerd door de aanwezigheid van een beveiligingscamera. Iedere band speelde eenmaal in iedere conditie. Waardering van de oefenruimte en bereidheid tot behulpzaamheid zijn getoetst door middel van een vragenlijst die ieder individu invulde. Normconform gedrag werd door drie onafhankelijke beoordelaars gescoord aan de hand van de mate waarin proefpersonen een oefenruimte opruimden.

De volgende hypothesen zijn geformuleerd:

H1: In de aanwezigheid van een camera zullen de opruimscores van de participanten hoger zijn.

H2: In de aanwezigheid van een camera zullen de participanten de ruimte waarin zij zich bevinden positiever beoordelen.

H3: In de aanwezigheid van een camera zullen de participanten vaker bereid zijn om zich op te geven voor hulp bij een evenement.

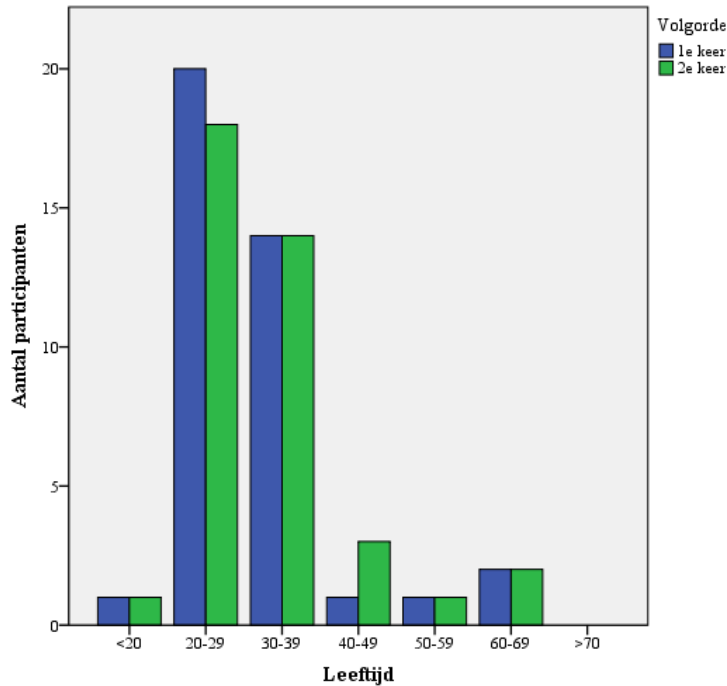
Methoden

Naar aanleiding van de literatuur is er gekozen voor een veldexperiment. Dit is gedaan in de oefenruimtes van Poppodium Atak, een poppodium in het centrum van Enschede.

Deelnemers en design

In dit onderzoek is aanwezigheid van de beveiligingscamera de onafhankelijke variabele. De afhankelijke variabelen zijn opruimgedrag (normconform en pro sociaal gedrag), waardering van de studio's en de bereidheid tot helpen (pro sociaal gedrag). Er is sprake van een *within* design doordat de proefpersonen in beide condities geplaatst worden.

Er hebben 14 bands meegedaan aan het experiment, in totaal bestaande uit 48 personen in de 'met camera' conditie en 44 personen in de 'zonder camera' conditie. 38 individuen verdeeld over 10 bands hebben geparticipeerd in beide condities. In 87 van de gevallen (N=92) hebben de deelnemers individueel een evaluatieformulier 'kwaliteitscontrole' ingevuld, waarvan uiteindelijk 79 individuen en 10 bands deel hebben genomen aan beide condities. De meeste deelnemers aan het onderzoek hebben een leeftijd tussen de 20 en 30 jaar, zoals te zien is in Figuur 1. De participanten maken gemiddeld vanaf 2012 gebruik van de Atak oefenruimtes (SD = 2.21). Onder de participanten die het evaluatieformulier hebben ingevuld was er één vrouw.

Figuur 1. Leeftijd van de participanten

Procedure

Het onderzoek vond plaats in de oefenruimtes van de Atak Studio's te Enschede. In de Atak Studio's zijn er voor muzikanten repetitieruimtes beschikbaar waar zij, tegen betaling, kunnen repeteren in bandformatie. Op doordeweekse avonden van 18:00 uur tot 0:00 uur en op zondag van 12:00 tot 18:00 uur zijn de oefenruimtes beschikbaar voor betalende bezoekers. In de meeste gevallen maken muzikanten gebruik van de oefenruimtes in de vorm van een band. In dit onderzoek hebben alleen bands meegedaan en geen muzikanten die individueel gebruik maakten van de oefenruimte.

Vier van de oefenruimtes werden ingericht voor het onderzoek. In twee van de ruimtes gold de met-camera conditie, de andere twee ruimtes vormden de controleconditie zonder camera. Aan de muur tegenover de deur waar men binnen komt was een dummy camera bevestigd. Er is voor deze plaats gekozen omdat geacht werd dat de band de camera dan direct bij binnenkomst kon opmerken. In de zonder-camera conditie was de camera volledig afwezig. Voorafgaand aan het onderzoek heeft de beheerder van de Atak Studio's de ruimtes in een optimale conditie gebracht. Deze conditie is gefotografeerd en vastgelegd als nulmeting (zie figuur 2). Voorafgaand aan ieder experiment werd iedere ruimte in deze optimale staat gebracht. Dit is in lijn met de onderzoeken van Keizer (2008). Op deze manier werd ruis door wanordelijkheden zo veel mogelijk beperkt. Verder is in alle ruimtes een mengpaneel aanwezig, microfoonstandaards, een drumstel, een baskabinet, twee gitaarkabinetten, een keyboard of piano met standaard, tafel(s) en stoel(en).

Iedere band dient vooraf een oefenruimte te reserveren. Bij het reserveren gaat de bezoeker akkoord met de huisregels van de Atak Studio's, welke te vinden zijn in bijlage 4. Deze huisregels waren tevens - dit gold al als standaard vóór het onderzoek - in A4-formaat te vinden op de deur van

iedere oefenruimte. In de huisregels is o.a. beschreven hoe de bezoekers de oefenruimte achter moeten laten. Dit betekent dat er een expliciete norm aanwezig was zoals beschreven in de studies van De Kort et al. (2008) en Cialdini (1990). Tevens sluit dit aan bij de onderzoeken van Keizer (2008), waar ook de norm werd afgebeeld in de experimentele condities.

In de week voor de start van de experimenten is aan alle bands toestemming gevraagd voor deelname aan het onderzoek. Er is aangegeven dat de bands gedurende het onderzoek zullen repeteren zoals zij gewend zijn, maar dat zij tijdens één repetitie repeteren met de aanwezigheid van een beveiligingscamera in het belang van een afstudeeronderzoek van een student van de Universiteit Twente. Er is duidelijk gemaakt dat de camera's operationeel zijn en dat de beelden vertrouwelijk behandeld zullen worden. Verder is kenbaar gemaakt dat de bands na beide repetities, individueel, een vragenlijst (zie bijlagen 2 en 3) in dienden te vullen. Er is aan de bands verteld dat de vragenlijst een evaluatieformulier is van de oefenruimte waarin zij gespeeld hebben. Over het formulier over de muzikantendagen is niets uitgelegd. Verder is de bands duidelijk gemaakt dat het doel van het onderzoek is om te kijken wat de invloed van een beveiligingsmaatregel is op de ervaring van de ruimte.

De beheerder van de Studio's deelde de bezoeker(s) vervolgens in in één van de beschikbare oefenruimtes. In overleg met de beheerder worden bands/muzikanten die tweemaal komen in de looptijd van het experiment, in beide ruimtes geplaatst zodat er sprake is van een within-design factor. Bij binnenkomst meldde iedere band zich bij de beheerder van de Studio's. De beheerder overhandigde een koffer aan de bezoeker. Deze koffer bevatte, zoals beschreven in de huisregels, 3 microfoons, 3 XLR kabels, hi-hat, clutch en een drumsleutel en de pas met toegang tot de oefenruimte. De band die naar de experimentele conditie ging voor repetitie werd mede gedeeld dat er voor een afstudeeronderzoek camera's zijn geïnstalleerd. Wanneer er geen camera in de ruimte aanwezig was dan werd dit ook kenbaar gemaakt aan de band. Iedere band kreeg voldoende formulieren uitgereikt om deze individueel in te kunnen vullen. Er is de bands verzocht om het formulier in te vullen voordat zij de oefenruimte verlieten. Vervolgens kon de band naar de oefenruimte om muziek te maken. Wanneer de band klaar is verlieten zij zelfstandig de ruimte en leverden de koffer in bij de beheerder. De beheerder controleerde vervolgens of de ruimte naar behoren is achtergelaten. Er werden foto's gemaakt van de staat waarin de ruimte is achtergelaten: foto's voor de algemene indruk, foto's van het drumstel, 1 foto van het mengpaneel en foto's van de versterkers.

Aan het eind van de onderzoeksperiode werden de bezoekers door middel van een mededeling op papier ingelicht over het onderzoek. Wanneer de band bezwaar had tegen het gebruik van zijn data in het onderzoek dan werd kenbaar gemaakt dat deze data vernietigd zou worden en niet meegenomen in de analyse. Geen van de bands had voor, tijdens of na het experiment bezwaar tegen het gebruik van de data.

De invloed van beveiligingscamera's op normconform en pro sociaal gedrag

A

B

C

D

Figuur 2. De oefenruimte in de optimale conditie.

Meetinstrumenten

Het doel van de vragenlijst dat de participanten invulden is om te onderzoeken wat de waardering is van het individu van de oefenruimte waarin hij/zij heeft gespeeld. Bij de participanten werd deze vragenlijst geïntroduceerd als lijst voor 'kwaliteitscontrole' vanuit de Atak Studio's. De vragenlijst (zie bijlage 2) bevat vragen over demografische gegevens, de algemene indruk van de oefenruimte, de perceptie van sfeer en de mening over de apparatuur. Aan het eind van de vragenlijst werd de bezoeker bedankt voor de medewerking. Er werd dan een optie geïntroduceerd om een e-mailadres achter te laten om medewerking te verlenen aan de muzikantenmarkten. Dit onderdeel diende om het construct 'behulpzaamheid' te meten.

Voor het beoordelingsformulier 'evaluatieformulier' van de oefenruimte is gebruik gemaakt van een 5-punts Likert-schaal (1 = Helemaal mee oneens, 5 = Helemaal mee eens) bij 19 items. Deze lijst dient de variabele 'waardering van de oefenruimte' te meten. Dit is opgedeeld in vier constructen: 1) verzorging van de oefenruimte, 2) gevoel over de oefenruimte, 3) waardering van de apparatuur, 4) gevoel over veiligheid. De formulieren worden ingevuld door alle participanten van het onderzoek. De vragenlijst 'evaluatieformulier' heeft een α (N=49) van .96. De vragenlijst 'evaluatieformulier' is voor de analyse opgedeeld in 4 constructen: verzorging van de ruimte (1), $M = 4.24$ ($SD = 0.33$), $\alpha = .90$, gevoel t.o.v. de oefenruimte (2), $M = 3.94$ ($SD = 0.67$), $\alpha = .95$; mening over de apparatuur (3), $M = 3.80$ ($SD = 0.57$), $\alpha = .83$; en gevoelens van veiligheid (4), $M = 4.29$ ($SD = 0.77$), $\alpha = .92$. De correlaties tussen de vier constructen van de vragenlijst zijn uiteengezet in Tabel 1.

Tabel 1.

Correlaties tussen de constructen op het evaluatieformulier

		Verzorging van de oefenruimte	Gevoel over de oefenruimte	Waardering van de apparatuur	Veiligheidsgevoel
Verzorging van de oefenruimte	Pearson's r	1	.445	.284	.368
Gevoel over de oefenruimte	Pearson's r	.445	1	.904	.887
Waardering van de apparatuur	Pearson's r	.284	.904	1	.850
Veiligheidsgevoel	Pearson's r	.368	.887	.850	1

Om prosociaal en normconform gedrag te kunnen meten is gebruik gemaakt van een scoreformulier (zie bijlage 3) dat wordt ingevuld door drie onafhankelijke beoordelaars. De beoordelaars bekeken de foto's van hoe de band de ruimte heeft achtergelaten en vergeleken deze met de 'nulmeting', de

optimale conditie van de oefenruimte. Hoe hoger de score op de items, des te meer een band heeft voldaan aan de norm. Het evaluatieformulier dat de beoordelaars invulden bestaat uit 12 items met een 5-punts Likert-schaal (1 = Helemaal mee oneens, 5 = Helemaal mee eens). Deze vragenlijst diende om het normconform gedrag oftewel de mate waarin de participanten hebben opgeruimd te meten. Om inzicht te krijgen in de verschillende constructen waarin opruimgedrag vertoond kon worden zijn de scores verdeeld in 3 groepen: de algemene indruk (1), $M = 3.38$ ($SD = 0.34$) (geen α van toepassing omdat dit construct uit 1 item bestaat), de mate waarin men de in de oefenruimte aanwezige materialen(stoelen en apparatuur e.d.) terug heeft geplaatst (2), $M = 3.90$ ($SD = 0.65$), $\alpha = .80$, en de mate waarin men de apparatuur heeft uitgeschakeld en in originele instellingen heeft teruggebracht (3), $M = 3.38$ ($SD = 0.61$), $\alpha = .86$. De correlaties tussen de constructen zijn te vinden in Tabel 2.

Tabel 2.

Correlaties tussen de constructen algemene indruk, terugplaatsen van apparatuur en uitschakelen van apparatuur

		Algemene indruk	Terugplaatsen van apparatuur	Uitschakelen van apparatuur
Algemene indruk	Pearson's r	1	.689**	.369
Terugplaatsen van apparatuur	Pearson's r	.689**	1	.498
Uitschakelen van apparatuur	Pearson's r	.369	.498	1

De significante correlaties van de beoordelaars zijn uiteengezet in tabel 3.

Tabel 3.

Significante orrelaties op de opruimscores tussen de onafhankelijke beoordelaars

Item	Pearson's r		
	Koppel 1-2	Koppel 1-3	Koppel 2-3
Rommel/viezigheid	-	-	-
Statieven opgeruimd	0.54	0.47	0.57
Bladmuziekstandaards opgeruimd	0.54	-	0.57
Versterkers/keys teruggezet	0.49	-	0.58
Stoelen aan de kant	0.62	-	-
Mixer uitgeschakeld	0.8	-	-
Faders teruggezet	-	-	-
Versterkers uitgeschakeld	0.83	0.72	0.75
Knoppen teruggedraaid	-	-	-
Drumstel naar rechtshandig teruggebracht	.63	-	-
De koffer is netjes	1.00	1.00	1.00
De kabels zijn netjes gerold	1.00	1.00	1.00

De correlaties van de variabelen leeftijd en het aantal jaar dat de participant al gebruik maakt van de Atak Studio's zijn weergegeven in tabel 4 en 5. Uit de correlaties is op te maken dat vooral leeftijd positief samenhangt met de opruimscores. Tevens had het aantal jaar dat de participant gebruik maakt van de Atak Studio's een significante, negatieve samenhang met het veiligheidsgevoel.

Tabel 4.

Correlaties van leeftijd, gebruiksduur en opruimscores

	Opruimscore		
	Algemene indruk	Terugplaatsen van apparatuur	Uitschakelen van apparatuur
Leeftijd	.37	.36	-.46
Gebruiksduur	.09	.16	-.10

Tabel 5.

Correlaties van leeftijd, gebruiksduur en waardering

	Waardering			
	Verzorging van de oefenruimte	Gevoel over de oefenruimte	Waardering van de apparatuur	Veiligheidsgevoel
Leeftijd	.01	.13	.23	.18
Gebruiksduur	-.10	-.22	-.19	-.34

Resultaten

Opruimgedrag

Om te toetsen of er een hoofdeffect is van de aanwezigheid van de camera op opruimgedrag binnen de bands is een multivariate variantieanalyse (ANOVA) uitgevoerd met de aanwezigheid van de camera als onafhankelijke variabele en de scores van beoordelaar 1 en 2 als afhankelijke variabelen. De aanwezigheid van de camera is tevens een within-subject variabele. Met camera als binnen-proefpersonen variabele is een significant effect gevonden ($M = 4.00$, $SD = 0.24$ (met camera) vs. $M = 3.80$, $SD = 0.26$ (zonder camera) bij 'Algemene indruk', $M = 3.58$, $SD = 0.74$ (met camera) vs. $M = 3.59$, $SD = 0.71$ (zonder camera) bij 'Terugplaatsen van apparatuur', $M = 3.73$, $SD = 0.51$ (met camera) vs. $M = 3.83$, $SD = 0.50$ (zonder camera) bij 'Uitschakelen van apparatuur', ($F(3, 6) = 7.83$, $p < .05$). Voor volgorde werd geen significant hoofdeffect gevonden ($F(3, 6) = 1.99$, $p > .05$). Tevens is gezocht of er een interactie-effect optrad voor de volgorde waarin de bands meededen aan het experiment: hier werd geen significant effect gevonden ($F(3, 6) = 0.88$, $p > .05$). Dit houdt in dat volgorde niet van betekenis is geweest. Er is voldoende bewijs om aan te nemen dat Hypothese 1 waar

is; uit de data blijkt namelijk dat er gemiddeld gezien hoger gescoord wordt op opruimgedrag bij de aanwezigheid van een camera.

Om te onderzoeken waar het verschil precies optreedt kan er gekeken worden wat het significantieniveau van de drie variabelen van het opruimgedrag is. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van univariate variantieanalyse. Bij de variabele 'Algemene indruk' afzonderlijk is een resultaat te vinden dat in de buurt komt van significantie ($F(1) = 4,10, p < 0.1$), $M = 4.00$ ($SD = 0.24$) met camera en $M = 3.80$ ($SD = 0.26$) zonder camera. Voor de variabele 'Terugplaatsen van apparatuur' is geen significant resultaat gevonden ($F(1) = 0.14, p > .05$). Ook de variabele 'Uitschakelen van apparatuur' is afzonderlijk niet significant ($F(1) = 0.19, p > .05$). Dit houdt in dat er algemeen genomen wel beter wordt opgeruimd bij de aanwezigheid van een camera, maar dat op deze afzonderlijke punten geen overtuigend bewijs is gevonden om te stellen dat men beter opruimt bij een camera.

Waardering van de oefenruimte

Om te toetsen of de participanten de oefenruimte op groepsniveau beter waarderen is een variantieanalyse (ANOVA) uitgevoerd met de aanwezigheid van de camera als onafhankelijke variabele en de scores op het evaluatieformulier dat de participanten hebben ingevuld als afhankelijke variabelen. Deze scores zijn verdeeld in de constructen verzorging van de ruimte, gevoel ten opzichte van de ruimte, mening over de apparatuur en gevoelens van veiligheid. In deze analyse is de gemiddelde score per band gebruikt. Ter controle is de variabele 'volgorde' ingevoerd als tussen-proefpersonen factor. Er werd geen effect gevonden van de camera op de scores op de testen ($F(4, 3) = 0.13, p > .05$). Volgorde bleek geen hoofdeffect te hebben ($F(2, 30) = 1.09, p > .05$). Ook volgorde en camera als interactie-effect bleek niet significant te zijn ($F(4, 3) = 1.26, p > .05$). Dit betekent dat er geen verschil was in de waardering van de oefenruimte bij de aan- of afwezigheid van een camera.

Vervolgens is een variantieanalyse (ANOVA) uitgevoerd waarin de scores van de individuen zijn vergeleken. Hier golden dezelfde variabelen als bij de variantieanalyse op groepsniveau. Wederom is 'volgorde' ingevoerd als tussen-proefpersonen factor. Er werd op individueel niveau geen significant effect gevonden voor de aanwezigheid van de camera op de ervaring van de oefenruimte ($F(3, 7) = 0.29, p > .05$). Ook volgorde bleek niet van invloed te zijn ($F(3, 7) = 1.27, p > .05$). Dit betekent dat er ook op individueel niveau geen verschil is opgetreden in de mate waarin proefpersonen tevreden waren over de oefenruimte.

Bereidheid tot behulpzaamheid

Het effect van de aanwezigheid van de camera op de bereidheid is getoetst door middel van een variantieanalyse (ANOVA) met camera als onafhankelijke variabele en bereidheid tot hulpgedrag, in de vorm van het aanvinken van opties op de vragenlijst en het invullen van het e-mailadres als afhankelijke variabelen. Ter controle is de volgorde waarin de bands mee hebben gedaan aan het

onderzoek ingevoerd als between subject variabele. Voor deze variabelen is geen significant hoofdeffect gevonden; niet voor de camera ($F(2, 30) = 1.09, p > .05$) en niet voor volgorde ($F(2, 30) = 1.24, p > .05$). Het interactie-effect van camera en volgorde bleek ook niet van significant belang te zijn ($F(3, 20) = 1.03, p > .05$). Er is niet voldoende bewijs om Hypothese 3 als bewezen te achten; dit betekent dat de aanwezigheid van een camera in de ruimte niet heeft geleid tot meer bereidheid voor het invullen van het formulier voor de muzikantendagen.

Aanvullende resultaten

Vanwege de beperkte inter-rater betrouwbaarheid is er een variantieanalyse uitgevoerd met de camera als onafhankelijke variabele en de score van iedere individuele beoordelaar op opruimgedrag als afhankelijke variabele. Bij beoordelaar 1 werd geen significant resultaat gevonden ($F(1, 8) = 0.24, p > .05$). Ook beoordelaar 2 gaf geen significant effect ($F(1, 8) = 0.04, p > .05$). Ook in de scores van beoordelaar 3 werden geen significante effecten gevonden ($F(1, 8) = 0.004, p > .05$). Dit betekent dat er ook bij de afzonderlijke scores van de beoordelaars niet voldoende bewijs is gevonden om Hypothese 1 aan te nemen.

Conclusie en discussie

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om de invloed van de aanwezigheid van een beveiligingscamera op normconform en pro sociaal gedrag, waardering van een ruimte en de bereidheid tot hulpgedrag te meten aan de hand van een veldexperiment. Er werd verwacht dat er een verschil zou bestaan in het opruimgedrag van de participanten bij de aanwezigheid van een camera, ten opzichte van het opruimgedrag bij de afwezigheid van een camera in de ruimte. Wanneer er een camera in de ruimte aanwezig was, scoorden de bands beter op opruimgedrag. Dit is in lijn met resultaten uit de studie van Ernest-Jones et al. (2011).

De aanwezigheid van een heeft niet geleid tot hogere scores op het evaluatieformulier, wat betekent dat de camera geen bewezen invloed heeft gehad op de waardering van de participanten over de oefenruimte. Op de bereidheid tot behulpzaamheid heeft de aanwezigheid van een beveiligingscamera in dit onderzoek geen effect gehad. Ook bleek de volgorde waarin de individuen het formulier invulden niet van belang voor het toezeggen van hulp. Dit spreekt de bevinding in het artikel van Van Rompay et. al (2009) tegen, gezien in deze studie wel meer hulpgedrag werd vertoond bij de aanwezigheid van een camera.

Verder werd er uit de literatuur duidelijk dat de aanwezigheid van een camera invloed heeft op de gevoelens van veiligheid van individuen. In sommige gevallen voelen mensen zich veiliger wanneer er een camera aanwezig is (Ditton, 2000; Gill & Spriggs, 2005), maar er zijn ook onderzoeken (Gill & Spriggs, 2005) waarin bleek dat een camera leidt tot gevoelens van onveiligheid. In de huidige studie werden er echter geen effecten gevonden van de camera op gevoelens van veiligheid. Het is

onduidelijk wat hier de oorzaak van is, maar een verklaring zou kunnen zijn dat de onderzoeken van Gill en Spriggs zich vooral richtten op 'public spaces', openbare ruimtes zoals pleinen en winkelcentra. In de huidige studie was er ook sprake van een openbare gelegenheid, maar om de studio's daadwerkelijk te mogen gebruiken dient men te betalen. Tevens is de beheerder van de Atak Studio's altijd aanwezig tijdens openingstijden. Verder zijn de oefenruimtes waarin de camera's hingen afzonderlijke ruimtes. Om deze reden zou het kunnen dat de impact van de camera anders is dan wanneer deze in een dikkere open ruimte hangt.

Wat betreft normconform gedrag is het niet mogelijk om een vergelijking te maken met een situatie waarin de norm ontbreekt. Bij het betreden van de oefenruimte is de band namelijk akkoord gegaan met de huisregels en deze zijn tevens afgebeeld op de deur van iedere ruimte. In tegenstelling tot de studie van Keizer et. al (2008) is daarom iedere ruimte in een optimale staat gebracht, zodat de ruis door achter gelaten rommel zo veel mogelijk beperkt werd. Het is mogelijk dat de effecten van de camera klein zijn gebleven door deze omgevingsfactoren. Hoewel in het algemeen beter werd opgeruimd, konden er geen verschillen gevonden worden op de afzonderlijke opruimfactoren, in tegenstelling tot wat verwacht werd op basis van de literatuur. Ook is het mogelijk dat een plafondeffect invloed heeft gehad op de sterkte van het effect van de camera. De bezoekers van de Atak Studio's zijn namelijk gewend dat de beheerder na iedere repetitie de ruimte controleert, wat voor de bezoekers als motivatie kan werken om aan de norm te voldoen.

De huidige studie heeft effecten van beveiligingscamera's op normconform gedrag bewezen in lijn met eerdere onderzoeken (Bateson, 2006; Keizer et al., 2008; Van Rompay et al., 2009). Helaas waren de effecten op pro sociaal gedrag en op de waardering van een ruimte niet van belangrijke invloed, wat tegen de verwachtingen was.

Discussie

Voor een vervolgstudie is het aan te raden om dieper in te gaan op de invloed van een beveiligingsmaatregel op pro sociaal en normconform gedrag. Wanneer een soortgelijke studie wordt gedaan in een meer gecontroleerde omgeving kunnen neveneffecten en ruis beter worden uitgesloten. Daarnaast is het waardevol om een vervolgstudie uit te voeren met een grotere steekproef. In verband met de tijdsdruk en het beperkte aantal bands dat de Atak Studio's op vaste tijden en met regelmaat bezoekt, is de steekproef in dit onderzoek relatief klein. Dit heeft als gevolg dat er weinig observaties zijn in het onderzoek, wat implicaties heeft voor de resultaten en de betrouwbaarheid van het onderzoek. Het is zodoende mogelijk dat er met een grotere steekproef sterkere effecten gevonden kunnen worden. Een vervolgstudie zou plaats kunnen vinden in een meer openbare gelegenheid, zoals een plein of een schoolkantine. Het plafondeffect voor het normconform gedrag zal hier vermoedelijk minder van toepassing zijn omdat individuen in openbare gelegenheden niet direct hoeven te verantwoorden wanneer zij normen overschrijden.

Het zou nuttig zijn om te onderzoeken waarom individuen anders opruimen in de aanwezigheid van een beveiligingscamera. Dit zou onderzocht kunnen worden door middel van het aanbieden van een andere survey die zich richt op het onderscheiden van motivatie tot het vertonen van normconform gedrag. Om het effect van de camera in een vervolgstudie sterker te maken kan er gebruik gemaakt worden van bordjes. Volgens De Kort, McCalley & Midden (2008) kan het tonen van de norm zorgen voor meer normconform gedrag. In de huidige studie werd er vanuit gegaan dat de participanten op de hoogte zijn van de geldende norm, omdat zij hiermee akkoord zijn gegaan bij het in gebruik nemen van de oefenruimte. Het is echter mogelijk dat participanten beter opruimen wanneer de norm eenduidiger wordt afgebeeld of beschreven in de experimentele ruimte. In de Atak Studio's zijn de huisregels op de deur van iedere ruimte te vinden, maar het is niet duidelijk of de bezoekers zich bewust zijn van deze huisregels. In een vervolgstudie kan onderzoek worden gedaan naar de mate waarin de participanten bewust zijn geweest van de camera. Tevens beschrijft Van Rompay et al. (2009) dat het belangrijk is om duidelijk te maken dat de camera aanwezig is voor veiligheidsredenen. Vanwege het commerciële karakter van de Atak Studio's was het helaas niet mogelijk om de bands in het kader van het onderzoek te vertellen dat er om veiligheidsredenen camera's waren geïnstalleerd. Het is mogelijk dat dit een beperkende werking heeft gehad op het effect van de camera op het opruimgedrag. In dit onderzoek is tevens voor iedere casus een gelijk beginpunt gesteld; dat wil zeggen dat de ruimte voor aanvang van iedere repetitie in het onderzoek in de staat van de 'nulmeting' is gebracht. Dit is gedaan om invloeden van rommel en andere wanordelijkheden zo veel mogelijk uit te sluiten. Het is echter mogelijk dat dit een plafondeffect in werking heeft gezet; de ruimte was reeds in optimale staat wanneer de bands binnen kwamen. Wanneer de bands vervolgens weinig verplaatsten, dan zou dit er voor zorgen dat de opruimscores automatisch hoger zijn. Het kan interessant zijn om in een vervolgstudie juist wel dergelijke factoren te implementeren om te exploreren welk effect een beveiligingsmaatregel heeft op de Broken Windows Theory (Wilson & Kelling, 1982).

Voor aanvang van ieder experiment werd aan de band duidelijk gemaakt of zij met of zonder camera zouden spelen. De bands waren allen dus op de hoogte van de aan- of afwezigheid van een camera, maar het is onduidelijk of zij gedurende hun gehele repetitie invloed van de camerasurveillance hebben ondervonden. Daarnaast repeteerden de bands zo'n twee tot drie uur per sessie, dus is het onduidelijk of de blootstelling aan de camera gedurende de hele repetitie van invloed is geweest. Omdat dit gevoel niet is getoetst is het niet goed mogelijk om hier uitspraken over te doen. In een vervolgstudie zou het zodoende een optie kunnen zijn om achteraf aan de participanten te vragen in hoeverre zij zich bekeken of gecontroleerd hebben gevoeld tijdens de duur van het experiment.

De lage interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zou verklaard kunnen worden door het feit dat de beoordelaars geen training hebben ontvangen voor het scoren; zij hebben de foto's beoordeeld aan de hand van een nulmeting; de optimale staat van de oefenruimte. Een training had voor meer

consistentie in de scores kunnen zorgen. Echter, beoordelaar 1 en 2 bleken wel correlerende scores te hebben, wat impliceert dat hun scores wel overeen kwamen, maar dat een van de twee hoger scoorde dan de ander. Dit heeft invloed gehad op de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Daarnaast bleek dat één van de beoordelaars niet altijd begreep wat er bedoeld werd met de vragen. Twee van de beoordelaars waren enigszins tot goed bekend met de apparatuur en het jargon in de oefenruimtes, terwijl een beoordelaar achteraf aangaf niet altijd goed te begrijpen wat er bedoeld werd. In deze lijn zou het tevens nuttig zijn om een vervolgstudie uit te voeren met een gevalideerd meetinstrument. Het is mogelijk dat de validiteit van de in deze studie gebruikte meetinstrumenten beperkt is, omdat zowel de contentvaliditeit als de constructvaliditeit van beide vragenlijsten niet is getest. In een vervolgstudie zou men zodoende kunnen kiezen om een gevalideerd meetinstrument te gebruiken. Op die manier is het ook mogelijk om meer inzicht te krijgen in welke constructen er precies beter opgeruimd wordt. Vervolgens is het onduidelijk of de vragenlijst die het construct 'behulpzaamheid' diende te meten valide was. Het is mogelijk dat de participanten de lijst zo weinig invulden vanwege gebrek aan geloofwaardigheid. De onderzoeker bood deze vragenlijst aan samen met de vragenlijst 'Evaluatie Atak Studio's'. Het is mogelijk dat deze lijst vaker ingevuld werd wanneer deze werd aangeboden door de beheerder van de oefenruimte, welke in dit geval degene is die een hulpvraag doet. Verder werd de vragenlijst voor de 'muzikantendagen' twee keer aangeboden, zowel bij de eerste als tweede deelname van de bands. Het is mogelijk dat veel participanten de lijst de tweede keer sowieso niet in hebben gevuld omdat zij deze lijst bij de eerste deelname reeds bekeken en/of ingevuld hadden.

Al met al heeft dit onderzoek geleid tot een bevestiging van een verband tussen de aanwezigheid van een beveiligingscamera en normconform gedrag in de vorm van opruimen. Om uitspraken te kunnen doen over onder andere motivatie en de factoren waarop beter gescoord wordt bij de aanwezigheid van een camera is aanvullend onderzoek nodig. Tevens is er geen verband gevonden tussen de aanwezigheid van een camera en de bereidheid tot het aanbieden van hulp en ook niet op de waardering van de ruimte.

Dankwoord

Deze bachelorthesis wil ik graag besluiten met een klein dankwoord, gezien het feit dat dit proces niet mogelijk was geweest zonder de medewerking van de volgende mensen:

The Dungeon Masters, Jurjen en Jos. Bedankt voor het beschikbaar stellen van de Atak Studio's.

Jurjen, bedankt voor je kritische blik.

Niek Wiedemeijer van R&J Safety & Security. Bedankt voor het beschikbaar stellen van de camera's.

Martijn, Ilona en Marjo. Bedankt voor de tijd die jullie hebben genomen voor het beoordelen van de oefenruimtes.

Referenties

- Bateson, M., Nettle, D., & Roberts, G. (2006). Cues of being watched enhance cooperation in a real-world setting. *Biology letters*, 2(3), 412-414.
- Baumeister, R. F. (1982). A self-presentational view of social phenomena. *Psychological bulletin*, 91(1), 3.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497.
- Cialdini, R. B., Reno, R. R., & Kallgren, C.A. (1990). A focus theory of normative conduct: Recycling the concept of norms to reduce littering in public places. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 1015-1026.
- Ditton, J. (2002). Crime and the city: Public attitudes to CCTV in Glasgow. *British Journal of Criminology*, 40, 692-709.
- Ernest-Jones, M., Nettle, D., & Bateson, M. (2011). Effects of eye images on everyday cooperative behavior: a field experiment. *Evolution and Human Behavior*, 32(3), 172-178.
- Gill, M., & Spriggs, A. (2005). Assessing the impact of CCTV . *London: Home Office Research* p. 1-176, Development and Statistics Directorate.
- Grasmick, H. G., Bursik, R. J., & Kinsey, K. A. (1991). Shame and embarrassment as deterrents to noncompliance with the law the case of an antilittering campaign. *Environment and Behavior*, 23(2), 233-251.
- Harmsen, N. ten (2015). Smile, you're being videotaped! *Universiteit Twente, bachelorthesis*.
- Herman, C. P., Roth, D. A., & Polivy, J. (2003). Effects of the presence of others on food intake: a normative interpretation. *Psychological bulletin*, 129(6), 873.
- Hoffmann, C. (2011). The influence of different forms of camera surveillance and personality characteristics on deviant and prosocial behaviour.
- Huttinga, R. (2011). Cameratoezicht; de Creatie en Ervaring van een Interdictory space.
- Jenkins, N. (2015). 245 million video surveillance cameras installed globally in 2014. *IHS Technology*. Retrieved from <https://technology.ihs.com/532501/245-million-video-surveillance-cameras-installed-globally-in-2014>
- Kay, A. C., Wheeler, S. C., Bargh, J. A., & Ross, L. (2004). Material priming: The influence of mundane physical objects on situational construal and competitive behavioral choice. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 95(1), 83-96.
- Keizer, K., Lindenberg, S., & Steg, L. (2008). The spreading of disorder. *Science*, 322(5908), 1681-1685.
- de Kort, Y. A., McCalley, L. T., & Midden, C. J. (2008). Persuasive trash cans: Activation of littering norms by design. *Environment and Behavior*.
- Leary, M. R., & Kowalski, R. M. (1990). Impression management: A literature review and two-component model. *Psychological Bulletin*, 107(1), 34-47.

- Levine, M. (2000). SIDE and closed circuit television (CCTV): Exploring surveillance in public space. In T. Postmes, R. Spears, M. Lea & S. Reicher (eds.), *SIDE issues centre-stage: Recent developments in studies of de-individuation in groups*. Royal Netherlands Academy of Arts and Science: Amsterdam.
- Mazerolle, L., Hurley, D., & Chamlin, M. (2002). Social behavior in public space: An analysis of behavioral adaptations to CCTV. *Security Journal*, 15(3), 59-75.
- Okken, V. S. (2013). *Exploring space: Effects of environmental stimuli on self-disclosure*. Universiteit Twente.
- Okken, V., van Rompay, T., & Pruyn, A. (2013). Room to Move On Spatial Constraints and Self-Disclosure During Intimate Conversations. *Environment and behavior*, 45(6), 737-760.
- Phillips, C. (1999). A review of CCTV evaluations: Crime reduction effects and attitudes towards its use. *Crime Prevention Studies*, 10(1), 123-155.
- de Redactie (2013, 7 september). Cameratoezicht in Nederland, een overzicht [Web log post]. Verkregen via <http://sargasso.nl/cameratoezicht-nederland-overzicht/> on 2-10-2015.
- Rijksoverheid. (2015). *Wanneer kan er gebruik worden gemaakt van cameratoezicht?* Verkregen via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/persoonsgegevens/vraag-en-antwoord/wanneer-kan-er-gebruik-worden-gemaakt-van-cameratoezicht> op 3-10-2015.
- Riordan, C. A., James, M. K., & Dunaway, F. A. (2001). Interpersonal determinants of helping and the transgression-compliance relationship. *Journal of Social Psychology*, 125(3), 365-372.
- Risko, E. F., & Kingstone, A. (2011). Eyes wide shut: implied social presence, eye tracking and attention. *Attention, Perception, & Psychophysics*, 73(2), 291-296.
- van Rompay, T. J., Vonk, D. J., & Fransen, M. L. (2009). The Eye of the Camera. *Environment and Behavior*, 41(1), 60-74.
- van Rompay, T. J., Vries, P. W., & Damink, M. T. (2015). "For Your Safety" Effects of Camera Surveillance on Safety Impressions, Situation Construal and Attributed Intent.
- Tilley, N. (1993). *Understanding car parks, crime, and CCTV: evaluation lessons from safer cities*. London: Home Office Police Department.
- Tweehonderd publieke camera's in Amsterdam. (2015, mei). Beveiliging.nl. Verkregen via <https://www.beveiliging.nl/nieuws/tweehonderd-publieke-cameras-in-amsterdam> op 20-10-2015.
- Wicklund, R. A., & Duval, S. (1971). Opinion change and performance facilitation as a result of objective self-awareness. *Journal of Experimental Social Psychology*, 7(3), 319-342.
- Wilson, J.Q & Kelling, G. L. (1982). Broken windows, *Atlantic Monthly Magazine*, 29.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst evaluatie Atak Studio's

Hieronder vind je een aantal vragen over de oefenruimte waarin je vandaag hebt gespeeld. Het invullen van deze vragenlijst duurt ongeveer [X] minuten. Bedankt voor je medewerking!

Demografische gegevens

Wat is je leeftijd?

<20

20-29

30-39

40-49

50-59

>60

Wat is je woonplaats?

Sinds wanneer maak je gebruik van de Atak Studio's?

De oefenruimte is schoon.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

De oefenruimte is netjes.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

De indeling van de oefenruimte is handig.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

De oefenruimte is een mooie ruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

Er zijn voldoende faciliteiten in de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De prijs van de oefenruimte is goed.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

Het drumstel is compleet.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

Het drumstel is goed gestemd.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De gitaarversterkers werken goed.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De basversterker werkt goed.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De toetsenset werkt goed.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De zanginstallatie werkt goed.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

De oefenruimte is een prettige ruimte.

Helemaal mee oneens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal mee eens

Ik voel me op mijn gemak tijdens het spelen in de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Deze oefenruimte is een goede plek om creatief te zijn.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Ik voel me veilig in de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Ik denk dat mijn spullen veilig zijn in de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Ik voel me welkom in de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Ik wil zorg dragen voor de oefenruimte.

Helemaal mee oneens

Helemaal mee eens

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Heb je nog opmerkingen? Vermeld deze dan hier onder. Bedankt!

Dit is het einde van de vragenlijst. Bedankt voor het invullen van de vragen!

Op de volgende pagina staat op verzoek van de Dungeon Master wat informatie over de muzikantenmarkten. Als je Atak Studio's wilt helpen met de muzikantenmarkten, laat dan even je gegevens achter!

Bijlage 2: Vragenlijst Hulpgedrag

Voor de opzet van een nieuwe editie van de muzikantenmarkt zijn de Atak Studio's op zoek naar mensen die willen helpen.

Dit een geweldige dag om met elkaar te netwerken en natuurlijk kan er net als de vorige edities weer keihard gejammed worden. Er wordt een mooi lokaal ingericht met complete backline, wat jou de mogelijkheid geeft om per direct in een goede jam je net gekochte spullen te proberen, of om je spullen te demonstreren.

We zijn hard op zoek naar mensen die willen helpen met de opbouw, breek, met het zoeken van bedrijven, de aankleding etc.

Kruis hieronder aan waar je voorkeuren naar uit gaan en laat je e-mailadres achter, dan nemen wij contact op!

Op- en afbouw

Bedrijven

Workshop geven

Verkoop muziekinstrumenten e.d.

E-mailadres:

Bijlage 3: Beoordeling opruimgedrag

Algehele indruk

Rommel/viezigheid

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Statieven opgeruimd

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Bladmuziekstandaard(s) opgeruimd

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Versterkers/keys teruggezet

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Stoelen aan de kant

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Mixer

Uitgeschakeld

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Faders teruggezet

Instrumentarium

Versterkers uitgeschakeld

Helemaal niet in orde

[ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Helemaal correct

Knoppen teruggedraaid

Helemaal niet in orde

Helemaal correct

Drumstel naar rechtshandig teruggebracht

Helemaal niet in orde

Helemaal correct

Koffer compleet

Helemaal niet in orde

Helemaal correct

Kabels goed opgerold

Helemaal niet in orde

Helemaal correct

Bijlage 4: Huisregels voor het gebruik van Atak Studio's

Deze huisregels maken onderdeel uit van de Algemene Voorwaarden van Atak Studios. Deze liggen ter inzage op het kantoor van de beheerder.

Alle bandleden zijn verantwoordelijk voor het naleven van de huisregels. Ook bezoekers van de band

worden beschouwd als gebruikers van de ruimte. Zij zijn daarmee aan de zelfde huisregels gebonden.

Beschadiging aan de apparatuur of ruimte moet worden gemeld bij de beheerder.

Voor aanvang van een repetitie dient een koffer met daarin 3 microfoons, 3 XLR kabels, hi-hat clutch

en een drumsleutel te worden opgehaald. Na de repetitie dient deze koffer met inhoud ook weer te worden ingeleverd bij de kantoor van de beheerder.

Gereserveerde repetities kunnen tot 24 uur voor aanvang geannuleerd worden. Bij te laat annuleren worden de volledige kosten van de repetitie in rekening gebracht.

De studio dient na afloop van de huurperiode opgeruimd te worden achtergelaten.

Dit betekent: Afval in de afvalbak, versterkers terug op hun plek, stoelen en lessenaars aan de kant en microfoonstands in het midden opgesteld.

De deuren dienen, om overlast en hinder voor medemuzikanten te vermijden, tijdens het repeteren en

het inspelen gesloten te zijn.

Er mogen dranken worden genuttigd in de studio's mits deze op de grond neergezet worden.

Knoeiwerk moet door de knoeier zelf, tijdens repetitietijd, worden opgeruimd. De kosten die voortkomen uit het beschadigen van apparatuur door knoeiwerk worden zondermeer verhaald op de huurder.

Het nuttigen van voedsel is niet toegestaan in de studio's. Eten kan in de gemeenschappelijk ruimte.

Roken is binnen nergens toegestaan, buiten wel.

Slagwerk dient in rechtshandige positie te worden achtergelaten. Daarnaast dienen drummers met intacte stokken te spelen.

Alle apparatuur dient na het gebruik uit te worden gezet. De gitaarversterkers moeten eerst op stand-by worden gezet voordat ze uit kunnen worden gezet. Voor het aanzetten geldt de omgekeerde volgorde.

De volumeknoppen van de gebruikte apparatuur dienen na gebruik terug te worden gedraaid. De faders van het mengpaneel dienen naar beneden te worden geschoven.

Wij hopen op een goede samenwerking!

Beheerders Atak Studios,

Jurjen en Jos